

LIST OTWARTY

w sprawie kontroli prowadzonych przez Agencję Nasienną Sp. z o.o. oraz ochrony prawnej odmian roślin

W związku z publikacjami, które w ostatnich tygodniach ukazały się m.in. na stronach internetowych Izby Rolniczej w Opolu oraz „Tygodnika Poradnika Rolniczego”, a także ich dalszym powielaniem w debacie publicznej, Agencja Nasienna Sp. z o.o. – działając w imieniu hodowców roślin – uznaje za konieczne przedstawienie merytorycznego i prawnego stanowiska, porządkującego zarówno zakres naszych działań, jak i obowiązujące podstawy prawne. Celem niniejszego listu jest rzetelne wyjaśnienie faktów i przepisów, które regulują korzystanie przez rolników z chronionych odmian roślin, w tym odmian krajowych.

W pierwszej kolejności należy zaznaczyć, że Agencja Nasienna Sp. z o.o. nie jest organem administracji publicznej ani „instytucją kontrolną” w rozumieniu prawa publicznego. Działa ona jako podmiot reprezentujący hodowców – uprawnionych z tytułu wyłącznych praw do odmian roślin – w zakresie realizacji ich praw majątkowych.

Podjęmowane przez Agencję Nasienną Sp. z o.o., zgodne z obowiązującym prawem, czynności:

- mają charakter cywilnoprawny,
- są realizowane na podstawie upoważnień udzielonych przez hodowców,
- służą weryfikacji prawidłowości korzystania z tzw. instytucji odstępstwa rolnego,
- nie mają charakteru przymusowego ani władczego.

Każdorazowo rolnik jest uprzednio informowany o planowanych czynnościach, a ewentualne oględziny lub pobranie próbek materiału roślinnego odbywają się wyłącznie za jego wiedzą i zgodą.

Podstawy prawne - prawo krajowe i unijne

Podstawą działań Agencji Nasiennej Sp. z o.o., także w odniesieniu do odmian krajowych, są w szczególności:

Prawo unijne

- art. 14 rozporządzenia Rady (WE) nr 2100/94 w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin, który:
 - dopuszcza tzw. odstępstwo rolne,
 - jednocześnie nakłada na rolnika obowiązek:
 - udzielenia informacji uprawnionemu hodowcy,
 - uiszczenia należnego wynagrodzenia (opłaty licencyjnej).
- art. 8 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1768/95 ustanawiające przepisy wykonawcze w zakresie odstępstwa rolnego przewidzianego w art. 14 ust. 3 Rozporządzenia Rady (WE) nr 2100/94 w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin, który
 - odnosi się do informacji dostarczonych przez rolnika.

Prawo krajowe

- ustawa z dnia 26 czerwca 2003 r. o ochronie prawnej odmian roślin (Dz.U. z 2021 r. poz. 213), w szczególności:
 - art. 23-25, regulujące zakres odstępstwa rolnego,

Przepisy te obejmują wszystkie odmiany roślin (zarówno odmiany będące własnością zagranicznych firm hodowlanych, jak i odmiany krajowych firm hodowlanych), o ile podlegają ochronie prawnej. **Nie istnieje w obowiązującym porządku prawnym żadne wyłączenie, które zwalniałoby odmiany krajowe spod reżimu ochrony praw hodowcy.**

Kontrole prawidłowości rozliczeń za odstępstwo rolne

W wyżej przytoczonych publikacjach pojawiło się twierdzenie, że Agencja Nasienna Sp. z o.o. nie ma prawa kontrolować struktury upraw w gospodarstwie rolnym, gdyż miałyby to wykroczać poza zakres uprawnień przewidzianych w prawie krajowym i unijnym. Nie jest to jednak prawdą.

Agencja Nasienna Sp. z o.o. nie prowadzi kontroli struktury upraw w rozumieniu prawa administracyjnego. Nie ocenia:

- sposobu prowadzenia produkcji rolnej,
- prawidłowości agrotechniki,
- decyzji produkcyjnych rolnika.

Ustalenie struktury zasiewów (powierzchni obsianych danym gatunkiem i odmianą) stanowi **środek dowodowy**, którego celem jest wyłącznie weryfikacja prawidłowości rozliczenia odstępstwa rolnego.

Podstawa prawna – prawo unijne

- **art. 14 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 2100/94:**
rolnik korzystający z odstępstwa rolnego jest zobowiązany do zapłaty wynagrodzenia hodowcy.
- **art. 14 ust. 3 tiret trzecie rozporządzenia nr 2100/94:**
rolnik jest zobowiązany do **przekazania hodowcy informacji**, które umożliwiają ustalenie, czy i w jakim zakresie korzystał z materiału ze zbioru.
- **art. 8 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1768/95**
rolnik ma obowiązek, na żądanie hodowcy, przekazać informacje dotyczące:
 - powierzchni upraw,
 - ilości użytego materiału,
 - źródeł pochodzenia materiału siewnego.

Rozporządzenie **nie wprowadza zamkniętego katalogu metod weryfikacji**. Przeciwnie, jego konstrukcja zakłada, że hodowca musi mieć możliwość **realnej kontroli prawidłowości rozliczeń**, a rolnik – możliwość wykazania, że spełnił warunki odstępstwa.

Podkreślenia wymaga również fakt, że Agencja Nasienna Sp. z o.o. każdorazowo zawiadamia o planowanych czynnościach w formie umożliwiającej identyfikację nadawcy, a pisma są podpisywane zgodnie z zasadami reprezentacji Spółki lub na podstawie stosownych pełnomocnictw udzielonych przez organy reprezentujące Agencję Nasienną Sp. z o.o.

Odmiany objęte krajową ochroną wyłącznego prawa

W kontekście powyższego warto też podkreślić, że nieprawdą jest, iż w przypadku odmian objętych wyłącznie ochroną krajową rolnicy nie mają obowiązku przekazywania informacji o wykorzystaniu materiału ze zbioru.

Co prawda, nowelizacją z dnia 8.06.2017 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 1238) Ustawodawca uchylił art. 23a ustawy z dnia 26 czerwca 2003 r. o ochronie prawnej odmian roślin, **niemniej przepis ten dotyczył wyłącznie udzielania pisemnych informacji dotyczących wykorzystania materiału ze zbioru na wniosek hodowcy**; nie jest to równoznaczne ze zniesieniem kontroli i na to należy zwrócić uwagę.

W przypadku odmian objętych wyłącznie ochroną krajową obowiązek przekazania informacji nie wynika z odrębnego przepisu kontrolnego, lecz z samej konstrukcji instytucji odstępstwa rolnego jako wyjątku od prawa wyłącznego hodowcy (art. 23 ustawy o ochronie prawnej odmian roślin) oraz z ogólnej zasady ciężaru dowodu (art. 6 k.c.). **Rolnik, który powołuje się na prawo do korzystania z materiału ze zbioru, musi być w stanie wykazać, że spełnił warunki tego wyjątku, w tym prawidłowo ustalił i uiścił należne wynagrodzenie.**

Kluczowe w tym aspekcie pozostają przepisy art. 23 ustawy o ochronie prawnej odmian roślin:

- art. 23 ust. 1: Rolnik może używać do siewu lub sadzenia materiału ze zbioru uzyskanego z materiału siewnego odmiany chronionej wyłącznie w ramach odstępstwa rolnego.
- art. 23 ust. 3: Korzystanie z odstępstwa rolnego jest dopuszczalne pod warunkiem zapłaty hodowcy należnego wynagrodzenia.

Odstępstwo rolne nie ma zatem charakteru bezwarunkowego:

- rolnik korzysta z cudzego prawa wyłącznego tylko wtedy, gdy prawidłowo się rozliczy,
- do prawidłowego rozliczenia wymagana jest informacja o powierzchni upraw, ilości użytego materiału, źródłach pochodzenia materiału siewnego.

Jak zostało wykazane, wykreślenie art. 23a ustawy o ochronie prawnej odmian roślin **nie pozbawia rolników obowiązku przekazywania informacji** dotyczących wykorzystania materiału ze zbioru uzyskanego i użytego w tym samym gospodarstwie rolnym w przypadku odmian objętych wyłącznie ochroną krajową, jak błędnie wskazano w przytoczonych artykułach. Obowiązek ten wynika bowiem wprost z konstrukcji instytucji odstępstwa rolnego jako wyjątku od prawa wyłącznego hodowcy. Pochodzenie odmiany – krajowe lub zagraniczne – nie ma przy tym znaczenia.

Podsumowanie

Agencja Nasienna działa:

- w granicach prawa,
- w interesie hodowców,
- z poszanowaniem praw rolników.

Debata publiczna wokół odstępstwa rolnego jest potrzebna, jednak powinna opierać się na faktach i obowiązujących przepisach, a nie na uproszczeniach czy nieprawdziwych tezach.

Ochrona prawna odmian – w tym odmian krajowych – jest elementem konstytucyjnej ochrony własności i nie może być traktowana jako działanie arbitralne lub nieuprawnione.

Agencja Nasienna pozostaje otwarta na dialog i rzetelną rozmowę z organizacjami rolniczymi, przy założeniu wzajemnego poszanowania prawa oraz interesów wszystkich uczestników rynku.

Z poważaniem,
dr inż. Michał Rokicki
Prezes Zarządu